

VĂN HÓA TÂM LINH Ở ĐẶC KHU TRƯỜNG SA: VAI TRÒ VÀ ĐẶC TRƯNG

Nguyễn Thị Hải Lê
Học viện Hải Quân
Email: hailenhatrang@gmail.com

/Ngày nhận bài: **28/10/2025** /Ngày nhận bài sửa sau phân biên: **06/12/2025** /Ngày chấp nhận đăng: **07/12/2025**

TÓM TẮT

Trường Sa là quần đảo, huyện đảo tiền tiêu (nay là đặc khu) thuộc tỉnh Khánh Hòa - Việt Nam. Trong những năm qua, những nghiên cứu của ngành Khoa học xã hội và nhân văn về biển đảo và Trường Sa, mặc dù đã được quan tâm nhiều hơn, nhưng vẫn còn nhiều vấn đề chưa được triển khai, đặc biệt là văn hóa tâm linh, mảng văn hóa tinh thần thiết yếu của bộ đội và nhân dân trên quần đảo này. Bài viết tập trung tìm hiểu về cơ sở lý luận, phương pháp nghiên cứu và vai trò của văn hóa tâm linh ở đặc khu Trường Sa trong phát triển kinh tế biển, bảo vệ chủ quyền biển, đảo của đất nước hiện nay.

Từ khóa: Văn hóa tâm linh, Quần đảo/đặc khu Trường Sa

SPIRITUAL CULTURE IN THE TRUONG SA SPECIAL ZONE: ROLES AND CHARACTERISTICS

ABSTRACT

Truong Sa is an archipelago, a forward island district (now a special zone) of Khanh Hoa province - Vietnam. In recent years, research by the Social Sciences and Humanities on seas and islands and Truong Sa, although having received more attention, still has many issues that have not been implemented, especially spiritual culture, the essential spiritual culture of soldiers and people on this archipelago. The article focuses on studying the theoretical basis, research methods and the role of spiritual culture in Truong Sa special zone in developing the marine economy, protecting the sovereignty of the sea and islands of the country today.

Keywords: Spiritual culture; Truong Sa (Spratly) Archipelago; Special zone

1. MỞ ĐẦU

Theo tác giả Nguyễn Đăng Duy, “văn hóa tâm linh là một mặt hoạt động văn hóa xã hội của con người, được biểu hiện ra những khía cạnh vật chất hoặc tinh thần, mang những giá trị thiêng liêng trong cuộc sống đời thường và biểu hiện niềm tin thiêng liêng trong cuộc sống tín ngưỡng tôn giáo, thể hiện nhận thức, thái độ (e dè, sợ hãi hay huyền diệu) của con người”. Theo tác giả Vũ Minh Giang, trong lý thuyết văn hóa học hiện đại, một nền văn hóa có thể vi phân (một cách tương đối) thành bốn hợp phần bao gồm văn hóa sản xuất của cải vật chất, văn hóa đảm bảo đời sống, văn hóa quy phạm và cuối cùng là văn hóa tâm linh nhằm đáp ứng nhu cầu gửi gắm đức tin của cá nhân và cộng đồng. Nếu như văn hóa sản xuất của cải vật chất là nền tảng chi phối đặc trưng của một nền văn hóa, thì văn hóa tâm linh lại là thành tố giúp người ta nhận diện ra một nền văn hóa.

Như vậy, có thể hiểu Văn hóa tâm linh là một khía cạnh của văn hóa tinh thần, bao gồm niềm tin, tín ngưỡng, tôn giáo và phong tục, tập quán liên quan đến những điều thiêng liêng, siêu nhiên của con người cùng những biểu hiện của sự tôn kính, tri ân đối với tổ tiên, anh hùng dân tộc, các vị thần linh và

thể hiện khát vọng hướng thiện, tìm kiếm sự giải thoát về tinh thần... Văn hóa tâm linh ở đặc khu Trường Sa là một khía cạnh văn hóa tinh thần thiết yếu của quân và dân trên quần đảo xa bờ, bao gồm những công trình vật chất như đền, chùa, tượng đài... và niềm tin tín ngưỡng, tôn giáo với những đặc trưng riêng, có mối liên hệ mật thiết với văn hóa tâm linh Việt ở đất liền.

Xuất phát từ tính đặc thù của một quần đảo xa đất liền, văn hóa tâm linh đóng vai trò quan trọng trong đời sống văn hóa của bộ đội và nhân dân ở đặc khu Trường Sa, đã và đang tác động đến quá trình, kết quả của công cuộc phát triển kinh tế biển, bảo vệ chủ quyền biển đảo. Nghiên cứu giá trị văn hóa tâm linh trên quần đảo Trường Sa vừa hướng đến việc gìn giữ những giá trị văn hóa cốt lõi của dân tộc, giúp cho đời sống tinh thần của quân và dân nơi đây thêm vững vàng, vừa góp phần vào mục tiêu chung trong sự nghiệp bảo vệ và xây dựng Tổ quốc hiện nay.

2. NỘI DUNG

2.1. Vai trò của văn hóa tâm linh ở đặc khu Trường Sa
Văn hóa tâm linh ở Trường Sa có vai trò và ý nghĩa rất to lớn. Văn hóa tâm linh là chỗ dựa tinh thần của

bộ đội và nhân dân sống trên quần đảo giữa biển khơi với nhiều thách thức, khó khăn; là sợi dây cố kết cộng đồng, lưu giữ truyền thống, giáo dục lòng nhân ái, ý thức hướng thượng, hướng thiện và kết nối giữa đảo xa với đất liền, nguồn cội; là những cột mốc - biểu tượng chủ quyền quốc gia và là sức mạnh mềm, góp phần bảo vệ và xây dựng đất nước hiện nay.

Thứ nhất, văn hóa tâm linh ở Trường Sa là chỗ dựa tinh thần vững chắc cho cán bộ, chiến sĩ, nhân dân đang sinh sống, công tác trên đảo và ngư dân đánh bắt trên vùng biển Trường Sa.

Văn hóa tâm linh vốn mang thông điệp của sự cứu vớt tinh thần cho con người. Con người càng đứng trước khó khăn, càng phải đối diện với những bấp bênh, rủi ro thì văn hóa tâm linh càng trở nên quan trọng hơn trong đời sống tinh thần của họ.

Những khó khăn mà con người nơi biển đảo phải đối mặt rất đa dạng, đặc thù. Trong đó, có môi đe dọa từ môi trường khắc nghiệt giữa trùng khơi; có nỗi bấp bênh về tinh thần của cuộc sống xa quê hương, nguồn cội; có mối nguy của sự tranh chấp, xâm phạm chủ quyền từ nhiều phía... Từ đó, chỗ dựa tinh thần của họ là những Anh hùng giải phóng dân tộc, là tinh thần yêu nước và tài thao lược, sức mạnh quân sự để gìn giữ hòa bình; là Phật giáo với sự che chở, bình an... Giữa biển cả khắc nghiệt, những ngôi chùa, đền, đài, nhà tưởng niệm ở Trường Sa là nơi để nhân dân và cán bộ, chiến sĩ tìm đến không chỉ để bày tỏ niềm kính tin, lòng biết ơn mà còn tìm đến chỗ dựa tinh thần.

Thứ hai, văn hóa tâm linh ở Trường Sa góp phần định hướng giá trị sống cho con người.

Trong nghiên cứu tôn giáo, tín ngưỡng, từ lâu, các nhà khoa học đã coi mối quan hệ giữa tôn giáo, tín ngưỡng và xã hội là một trong những mối quan hệ quan trọng và phổ biến nhất. Điều đó cũng nói lên tầm sâu nhất của văn hóa, phản ánh sâu sắc tâm tư, nguyện vọng và ý nghĩa của đời sống văn hóa tinh thần của con người, xã hội. Văn hóa tâm linh - tín ngưỡng, tôn giáo - tạo ra một không gian tâm linh, góp phần xây dựng đạo đức, không gian xã hội đa dạng hơn.

Văn hóa tâm linh bao hàm các giá trị đạo đức, lòng vị tha, tinh thần và ý chí, giúp con người định hướng giá trị sống một cách rõ ràng hơn, hướng tới những điều siêu việt và thiện lành. Chính niềm tin tâm linh, chính sự ngưỡng vọng đối với đối tượng thờ cúng, kính tin mà con người nơi đây, khi đã có được những cảm thức đẹp về tinh thần, sẽ tự định hướng, giáo dục bản thân đến những giá trị cao đẹp. Ở Trường Sa, giá trị sống của mỗi người không chỉ hướng đến sự bình yên trong tâm hồn cá nhân, mà cao hơn thế là sự bình yên biển đảo - bình yên của dân tộc, Tổ quốc.

Quá trình tự nhận thức, tự giáo dục, tự định hướng thông qua những giá trị văn hóa tâm linh ở Trường Sa không chỉ diễn ra trong sự tự biến đổi, hoàn thiện của những con người đang sinh sống và công tác, làm nhiệm vụ trên quần đảo này mà nhiều khi còn có tác động diệu kỳ đến tư tưởng của những người từ trong đất liền ra thăm đảo. Điều này xuất phát từ nhiều lý do, trong đó không thể phủ nhận là một phần tác động, ảnh hưởng bởi những cảm xúc mạnh mẽ của tâm linh.

Thứ ba, văn hóa tâm linh ở Trường Sa giúp gắn kết cộng đồng, hướng về nguồn cội.

Văn hóa tâm linh ở Trường Sa chính là sự tiếp nối văn hóa Việt truyền thống: Từ am thờ Quốc công Lý Thường Kiệt với bài thơ bất hủ Nam quốc sơn hà; từ lòng biết ơn, tôn kính Bác Hồ - vị lãnh tụ vô cùng gần gũi, yêu thương đến việc thờ phụng, kính tín Người như một vị thánh; từ tín ngưỡng thờ Đức Thánh Trần trong tâm thức dân gian phù hộ cho sự nghiệp chống giặc ngoại xâm, bảo vệ đất nước và giúp dân diệt trừ tà ma, chữa bệnh; từ truyền thống Phật giáo với những ngôi chùa mái cong cổ kính ở đồng bằng Bắc Bộ đến tín ngưỡng thờ cúng ông bà tổ tiên, ghi ơn và thờ cúng những anh hùng liệt sĩ... đều có cội nguồn, gốc rễ trong truyền thống văn hóa lâu đời của dân tộc. Sự tiếp nối về văn hóa như mạch nguồn xuyên suốt để các thế hệ người Việt ở quần đảo xa xôi này vẫn viết tiếp câu chuyện của văn hóa dân tộc, nhờ đó mà tình cảm cộng đồng, mối quan hệ quần dân càng thêm gắn kết.

Âm thanh tiếng chuông chùa, nghi thức thắp hương vào ngày rằm, mừng một hay các dịp lễ, tết tự nó đã tạo nên sự gắn kết giữa những người đang sinh sống và làm nhiệm vụ trên đảo. Thực hành văn hóa tâm linh giúp những cư dân trước đây ở những vùng quê khác nhau trên đất liền, khi ra đảo sinh sống trở nên gắn kết, gần gũi trong những ngôi làng Việt giữa trùng dương; giúp những cán bộ, chiến sĩ sau những giờ rèn luyện, công tác vất vả trở về với không gian bình yên, lắng đọng như được trở về quê hương, nguồn cội.

Thứ tư, văn hóa tâm linh ở Trường Sa - biểu tượng chủ quyền quốc gia.

Tôn giáo, tín ngưỡng vừa là hợp phần quan trọng của một nền văn hóa vừa làm nên sắc thái của nền văn hóa ấy. Văn hóa tâm linh là một di sản đặc biệt của mỗi dân tộc, ẩn chứa truyền thống và giá trị đặc sắc, thể hiện chiều sâu của một nền văn hóa. Văn hóa tâm linh thể hiện chiều sâu văn hóa của mỗi dân tộc vì nó gắn liền với lịch sử, truyền thống và bản sắc dân tộc, định hình nên thế giới quan, nhân sinh quan và cách con người ứng xử với vũ trụ, xã hội.

Văn hóa tâm linh ở Trường Sa chính là bằng chứng sống động sự hiện diện của văn hóa Việt trên quần

đảo này, hơn thế, đó là những giá trị văn hóa ở tầng sâu nhất của một nền văn hóa vốn đã “ăn sâu, bén rễ” nhiều thế hệ, là sự tiếp nối với văn hóa đất liền/truyền thống Việt Nam cùng những nét bản sắc không thể trộn lẫn. Thông điệp về văn hóa nói chung và văn hóa tâm linh nói riêng ở Trường Sa chính là thông điệp sâu sắc không thể chối cãi về chủ nhân văn hóa của quần đảo này từ nhiều thế kỷ qua.

Thứ năm, văn hóa tâm linh ở Trường Sa góp phần phát triển kinh tế biển và bảo vệ chủ quyền biển, đảo của Tổ quốc.

Văn hóa tâm linh ở Trường Sa đóng góp vào phát triển kinh tế biển thông qua các hoạt động như du lịch tâm linh, tạo sinh kế cho người dân, đồng thời củng cố tinh thần yêu nước, ý thức trách nhiệm bảo vệ chủ quyền, góp phần quan trọng trong việc giữ vững chủ quyền biển, đảo. Bên cạnh đó, chính niềm tin tâm linh đã giúp cho nhân dân và cán bộ, chiến sĩ thêm vững tâm, yên tâm lao động sản xuất, công tác, điều đó có tác động lớn đến sức khỏe, tinh thần, chất lượng và hiệu quả lao động, công tác của họ.

Các công trình tâm linh như chùa, miếu, nhà thờ trên các đảo thuộc quần đảo Trường Sa thu hút du khách, góp phần phát triển du lịch biển đảo, du lịch tâm linh biển đảo, tạo nguồn thu nhập cho địa phương. Các hoạt động văn hóa tâm linh, như tổ chức các lễ hội, lễ viếng, lễ dâng hương cũng tạo ra các dịch vụ và sản phẩm phụ trợ, hỗ trợ đời sống và sinh kế cho người dân trên các đảo.

Việc tham gia vào các hoạt động văn hóa tâm linh giúp người dân hiểu sâu sắc hơn về giá trị lịch sử, văn hóa của vùng biển đảo, từ đó nâng cao ý thức, lòng tự hào và trách nhiệm trong việc bảo vệ chủ quyền biển, đảo. Thông qua các công trình và hoạt động tâm linh, giá trị văn hóa và tinh thần yêu nước được lan tỏa mạnh mẽ, góp phần khẳng định chủ quyền biển, đảo của Việt Nam trên trường quốc tế.

Ý thức rõ vai trò của văn hóa tâm linh trong đời sống văn hóa tinh thần của con người và xã hội, trong mục tiêu phát triển kinh tế - xã hội và bảo vệ chủ quyền quốc gia vùng biển đảo, đặc biệt là huyện đảo/đặc khu Trường Sa, trong nhiều năm qua, Đảng - Chính phủ đã thể hiện rõ quan điểm, chính sách thông qua nhiều văn kiện, văn bản quan trọng, có ảnh hưởng, tác động trực tiếp đến việc bảo vệ, phát huy những giá trị văn hóa tâm linh và đời sống văn hóa tâm linh của bộ đội và nhân dân trên huyện đảo Trường Sa. Văn hóa tâm linh ở huyện đảo Trường Sa không chỉ là nhu cầu tinh thần không thể thiếu, nó còn là môi trường và phương tiện để có kết cộng đồng, thúc đẩy lao động và phát triển kinh tế, là “tấm bia chủ quyền” thuyết phục và bền vững, bất khả xâm phạm với những giá trị lớn lao về ý thức chủ quyền và lãnh thổ quốc gia.

2.3. Đặc điểm của văn hóa tâm linh ở đặc khu Trường Sa

Văn hóa tâm linh ở Trường Sa có những đặc điểm riêng, điều này xuất phát từ điều kiện tự nhiên của vùng biển đảo xa đất liền và những đặc điểm xã hội, dân cư đặc thù, có nhiều khác biệt so với đất liền.

Thứ nhất, xét về cơ sở tâm linh, các công trình tín ngưỡng, tôn giáo ở Trường Sa hiện nay hầu hết là những công trình phục dựng, kiên cố, đều có chung lối kiến trúc truyền thống, thuần Việt và hướng ra biển Đông.

Dưới thời các chúa Nguyễn và vương triều Nguyễn, cùng với việc tổ chức các đội Hoàng Sa, Bắc Hải đi khai thác sản vật ở Hoàng Sa và Trường Sa, việc đo đạc thủy trình, vẽ bản đồ, cắm mốc chủ quyền và dựng miếu thờ thần, dựng chùa thờ Phật, trồng cây trên các đảo cũng được chú trọng. Những ngôi chùa, miếu được tạo lập trên các đảo để cầu mong sóng yên biển lặng, cho những chuyến hải trình trên biển được bình an. Theo thời gian, những ngôi chùa, miếu nhỏ được dựng từ thời Nguyễn tại đây đã bị bão tố, phong ba của biển cả tàn phá, chỉ để lại một số dấu tích như những ngôi miếu nhỏ, tấm bia chủ quyền hay những tảng đá cổ....

Để đáp ứng nhu cầu tâm linh, tín ngưỡng của quân và dân trên các đảo thuộc quần đảo Trường Sa cùng với sự đồng ý của các cấp Bộ, Ngành, hơn 20 năm qua, Quân chủng Hải quân đã phối hợp với Doanh nghiệp xây dựng Xuân Trường thực hiện tu bổ, khôi phục 9 ngôi chùa trên các đảo: Song Tử Tây, Trường Sa Lớn, Sinh Tồn, Nam Yết, Sơn Ca, Phan Vinh, Trường Sa Đông, Sinh Tồn Đông và Đá Tây A.

Những ngôi chùa trên các đảo đều có đặc điểm chung là phục dựng, rất kiên cố để chống lại thiên nhiên khắc nghiệt và lối kiến trúc mang đậm nét chùa Bắc Bộ truyền thống, một gian hai chái hoặc ba gian hai chái. Tuy nhiên, điểm riêng là, thay vì mái cong đầu đao thường thấy ở những ngôi chùa truyền thống thì tại đây, chùa ở Trường Sa có mái cong là hoa văn sóng biển. Hầu hết các bức hoành phi, câu đối đều được viết bằng chữ quốc ngữ và các ngôi chùa cũng như các cơ sở tín ngưỡng khác đều hướng ra biển Đông để đón ánh bình minh sớm nhất, biểu tượng cho khát vọng vươn lên và hướng về biển trời Tổ quốc.

Đặc điểm kiến trúc truyền thống, thuần Việt, hướng ra biển Đông và chính điện hướng về Thủ đô Hà Nội chính là tâm thức hướng về cội nguồn, dân tộc, thể hiện sự thống nhất, bền vững cao về tâm thức văn hóa và ý thức chính trị. Khía cạnh này cũng biểu hiện một đặc điểm chung, xuyên suốt trong văn hóa Việt Nam truyền thống: Tính thống nhất trong sự đa dạng.

Thứ hai, đặc điểm nổi trội của văn hóa tâm linh ở

VĂN HÓA - CULTURE

Trường Sa là tín ngưỡng sùng bái Anh hùng giải phóng dân tộc, Anh hùng liệt sĩ hy sinh trong bảo vệ chủ quyền biển đảo, thể hiện mong ước lớn nhất của con người về một cuộc sống bình yên và khát vọng hòa bình.

Văn hóa tâm linh ở Trường Sa đa dạng với nhiều tín ngưỡng, tôn giáo, trong đó, tín ngưỡng về Lãnh tụ, Anh hùng giải phóng dân tộc và những Anh hùng liệt sĩ hy sinh trong bảo vệ chủ quyền biển đảo là những tín ngưỡng nổi bật, đặc sắc, mang đậm nét yếu tố biển đảo.

Tuy nhiên, đặc điểm này cũng xuất phát từ văn hóa truyền thống dân tộc, là sự tiếp nối và tô đậm hơn yếu tố biển đảo với vai trò đặc biệt quan trọng về kinh tế và an ninh, quốc phòng, trong mỗi hiểm nguy thường xuyên đứng trước âm mưu tranh chấp, xâm lược chủ quyền dân tộc. Nói về văn hóa tâm linh Việt Nam, tác giả Vũ Minh Giang nhận định: “Thường xuyên phải đứng lên cầm vũ khí chống quân xâm lược, người Việt coi độc lập dân tộc và lợi ích quốc gia là lý tưởng thiêng, nên những người hy sinh vì nước, có công đánh giặc ngoại xâm đều hóa thân hiển thánh”.

Vì vậy, có thể nói, hoạt động văn hóa tâm linh trên huyện đảo Trường Sa là sự tiếp nối về tâm thức và thực hành văn hóa tâm linh của con người Việt Nam từ cội nguồn lịch sử dân tộc. Trong khi Trường Sa với vị thế đặc biệt quan trọng cả về kinh tế, chính trị và quốc phòng thì cũng đồng nghĩa với những hiểm nguy về xâm phạm chủ quyền lãnh thổ luôn rình rập. Chính vì vậy, tất cả các giá trị, lĩnh vực và hoạt động văn hóa ở Trường Sa đều hướng đến giá trị trung tâm, cốt lõi là văn hóa chính trị, văn hóa bảo vệ chủ quyền biển đảo. Văn hóa tâm linh cũng do vậy mà thể hiện tâm tư, khát vọng sâu sắc của con người là cuộc sống bình yên.

Thứ ba, văn hóa tâm linh trên huyện đảo Trường Sa là kết quả của sự đoàn kết và hòa nhập giữa các thành phần cư dân khác nhau với tính chất đa dạng, đan xen, dung hòa và hòa nhập giữa các tín ngưỡng dân gian và tôn giáo.

Văn hóa tâm linh ở Trường Sa khá đa dạng, từ tín ngưỡng truyền thống thờ cúng tổ tiên, tín ngưỡng về lãnh tụ, anh hùng giải phóng dân tộc và anh hùng liệt sĩ trong bảo vệ chủ quyền biển đảo, tín ngưỡng Cô Bác/Âm hồn cho đến Phật giáo... Tính chất đa dạng của văn hóa tâm linh tại đây xuất phát từ đặc trưng chung về văn hóa tín ngưỡng, tôn giáo Việt Nam nói chung.

Sự đan xen, dung hòa, hòa nhập về tín ngưỡng, tôn giáo tại quần đảo này cũng là một trong những đặc điểm dễ thấy. Trong không gian rộng lớn của biển cả nhưng lại vô cùng hạn chế về mặt không gian sống, sự kết nối giữa các thành phần cư dân khác nhau trở thành một nhu cầu tự nhiên. Tâm linh giúp xóa nhòa

mọi ranh giới, phân biệt, bất kể là về địa vị xã hội hay nguồn gốc xuất thân. Chính sự hòa nhập vào các nghi lễ và hoạt động tâm linh giúp cho cộng đồng cư dân trên đảo trở nên đoàn kết để vượt qua mọi khó khăn, thử thách mà cuộc sống khắc nghiệt đem lại. Từ đó, tạo ra một cộng đồng với sự kết nối bền vững, nơi mỗi cá nhân dù có xuất phát điểm khác nhau vẫn cùng chia sẻ một niềm tin chung, xây dựng một nền văn hóa tâm linh mạnh mẽ.

Ở Trường Sa, từ cán bộ, nhân dân trong nước cho đến kiều bào ở nước ngoài, từ người không tôn giáo cho đến những người theo Thiên Chúa giáo hay các tôn giáo khác đều kính cẩn, xúc động, hướng đến một mối quan tâm chung, một mục tiêu, niềm tin chung là đoàn kết dân tộc và chung tay xây dựng, bảo vệ Trường Sa, bảo vệ vùng biển và hải đảo thiêng liêng của Tổ quốc. Điều đó cho thấy, tinh thần đoàn kết giữa các thành phần cư dân khác nhau và sự đa dạng, đan xen, dung hòa, thống nhất giữa các tín ngưỡng dân gian và tôn giáo ở Trường Sa là nét đặc trưng nổi bật. Đặc trưng này có mối liên hệ chặt chẽ với đặc trưng về tín ngưỡng tôn giáo Việt Nam truyền thống, song được tô đậm và phát triển cao hơn ở Trường Sa và là một trong những điểm khác biệt lớn giữa văn hóa tín ngưỡng, tôn giáo ở Việt Nam và các quốc gia, các nền văn hóa khác trên thế giới.

Thứ tư, chủ thể văn hóa tâm linh ở Trường Sa có những đặc điểm riêng biệt về thành phần, đặc điểm dân cư và thời gian cư trú.

Cư dân ở Trường Sa, chủ thể văn hóa Trường Sa, văn hóa tâm linh ở Trường Sa có những điểm khác biệt so với cư dân ở đất liền và cư dân các đảo khác. Sự khác biệt này có cơ sở từ điều kiện tự nhiên - quần đảo giữa biển khơi và điều kiện xã hội với nhiều khó khăn, thách thức.

Cư dân Trường Sa đa phần là những ngư dân, từng gắn bó với nghề biển ở đất liền, xung phong ra đảo sinh sống. Tuy nhiên, do điều kiện sống trên đảo xa bờ còn nhiều khó khăn, cư dân ở Trường Sa hiện nay khó sống lâu dài, truyền từ đời này sang đời khác như trong đất liền hay những đảo gần bờ. Bên cạnh đó, một bộ phận ngư dân thường xuyên bám biển, làm nghề khai thác hải sản và dịch vụ hậu cần khu vực biển Trường Sa, mặc dù thường xuyên qua lại vùng biển này nhưng họ chỉ lên đảo khi cần tránh bão, trao đổi hàng hóa, tiếp thêm nhiên liệu... mà họ có cơ hội tham gia thực hành văn hóa tâm linh tại đây.

Một bộ phận lớn của chủ nhân văn hóa ở Trường Sa là lực lượng quân đội, trong đó, cán bộ - chiến sĩ hải quân chiếm số đông. Nhiều quân nhân có xuất thân từ các vùng biển khác nhau của cả nước, sống gắn bó với biển và có nghề biển truyền thống từ gia đình. Họ còn được đào tạo, trang bị kiến thức về biển và văn

VĂN HÓA - CULTURE

hóa biển, về quân sự hải quân từ các cơ sở đào tạo chính quy trong nước và nước ngoài. Luân phiên ra công tác ở Trường Sa, có khi vài ba năm, nhiều cán bộ gắn bó với Trường Sa nhiều nhất thì cũng khoảng chục năm.

Những thành phần cư dân nói trên ở Trường Sa ngoài những điểm riêng, giữa họ còn có những điểm tương đồng: Đó hầu hết là những người trẻ, những người đang độ tuổi công hiến, độ tuổi lao động. Đó là những người Việt Nam ưu tú, sẵn sàng nhận và hoàn thành xuất sắc mọi nhiệm vụ, sẵn sàng xả thân vì mục tiêu xây dựng và bảo vệ Trường Sa, phát triển kinh tế biển đảo và bảo vệ chủ quyền dân tộc. Thời gian sống và làm việc trên các đảo không dài, không có sự kết nối thể hệ nhưng ở đó, họ đã gửi lại một thanh xuân rực rỡ, những dấu ấn văn hóa đặc thù khó trộn lẫn với những vùng sinh thái, văn hóa khác. Từ những miền quê khác nhau, độ tuổi, nghề nghiệp và tôn giáo khác nhau nhưng giữa họ có chung một tình yêu biển đảo tha thiết; có những mối quan hệ, hiểu biết, kỹ năng về biển và ứng xử với biển nhất định và một tinh thần gắn kết, tương thân tương ái, hỗ trợ, giúp đỡ lẫn nhau giữa biển đảo trùng khơi, cùng chung một lý tưởng, mục tiêu: vì Trường Sa, vì biển đảo Việt Nam bình yên và thịnh vượng.

Thứ năm, trong điều kiện sống khắc nghiệt của biển đảo, văn hóa tâm linh ở Trường Sa càng trở nên mạnh mẽ và cần thiết hơn bao giờ hết.

Những lo lắng về thiên tai, thời tiết xấu, những mối đe dọa từ việc tranh chấp lãnh thổ, lãnh hải, cùng với sự thiếu thốn về điều kiện vật chất, khiến cho con người trên đảo càng cần đến những phương tiện tinh thần. Tâm linh trở thành một nguồn hỗ trợ, tăng cường sức mạnh tinh thần vô giá, giúp họ đối mặt với những thử thách khi phải sống trong điều kiện khắc nghiệt. Chính vì thế, trong những khoảnh khắc khó khăn, tâm linh không chỉ giúp con người tìm thấy sự bình an trong tâm hồn mà còn là yếu tố kết nối cộng đồng vững chắc hơn.

Vì vậy, ở quần đảo Trường Sa, niềm tin tâm linh rất mạnh mẽ. Dẫu điều kiện khó khăn song có thể nói, các cơ sở tâm linh ở Trường Sa có mật độ khá dày đặc. Ngoài trung tâm hành chính của huyện với chùa Linh Nguyên, công viên Tâm Linh, miếu Âm hồn và khu tưởng niệm chiến sĩ Gạc Ma thì hầu như mỗi đảo đều có ít nhất một cơ sở văn hóa tâm linh. Tại đảo Trường Sa, hòn đảo có diện tích chỉ khoảng 0,365 km² nhưng đã có tới 03 cơ sở tâm linh: Đài tưởng niệm các Anh hùng liệt sỹ, Nhà tưởng niệm Bác Hồ và chùa Trường Sa.

Những cơ sở tâm linh ở Trường Sa là nơi sưởi ấm tâm hồn, gửi gắm niềm tin, khát vọng tâm linh chính đáng của cán bộ, chiến sĩ và nhân dân trên đảo; là nơi sinh

hoạt cộng đồng, cũng vừa là nơi thường xuyên diễn ra những cuộc gặp gỡ giữa người trên đảo với người ở đất liền ra thăm, công tác... Hơn thế nữa, cơ sở văn hóa tâm linh là giá trị văn hóa truyền thống, cốt lõi, sâu sắc của dân tộc Việt Nam đã và đang hiện hữu ở nơi này như một bằng chứng sống động, khẳng định chủ quyền dân tộc, quốc gia trên quần đảo này.

3. KẾT LUẬN

Sống và mưu sinh gắn liền với thiên nhiên biển đảo, văn hóa tâm linh của cán bộ, chiến sĩ và nhân dân ở đặc khu Trường Sa mang tính đặc thù của văn hóa trên quần đảo xa bờ. Văn hóa tâm linh ở Trường Sa là sự tiếp nối của văn hóa Việt truyền thống đất liền kết hợp với yếu tố biển và đảo tiên tiêu. Từ môi trường tự nhiên và xã hội có vị thế đặc biệt quan trọng về kinh tế và an ninh, quốc phòng, tín ngưỡng, tôn giáo ở Trường Sa trở thành một hệ thống biểu tượng tâm linh đặc thù, mang khát vọng của con người trong hành trình chinh phục biển, phát triển kinh tế biển và bảo vệ chủ quyền biển đảo. Giá trị văn hóa tâm linh ở Trường Sa luôn vận động, biến đổi, hoàn thiện và phát triển, bồi đắp, hướng đến những giá trị cốt lõi về chân - thiện - mỹ, làm đẹp đời sống tinh thần cùng những quy tắc ứng xử phù hợp với môi trường tự nhiên và môi trường xã hội. Vấn đề bảo vệ và phát huy những giá trị truyền thống, sáng tạo và đổi mới một số nghi thức thực hành văn hóa tâm linh phù hợp với thực tiễn ở đặc khu Trường Sa đòi hỏi những nghiên cứu chuyên sâu, cụ thể hơn cùng hệ thống giải pháp phù hợp, thiết thực, đáp ứng yêu cầu phát triển kinh tế - xã hội và bảo vệ chủ quyền biển đảo hiện nay.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Đảng Cộng sản Việt Nam. (2018). *Nghị quyết 36-NQ/TW ngày 22/10/2018 "Về chiến lược phát triển kinh tế biển Việt Nam đến năm 2030, tầm nhìn đến năm 2045"*.

Nguyễn Đăng Duy. (2001). *Văn hóa tâm linh*. NXB. Văn hoá thông tin

Quốc Hội Nước CHXHCNVN. (2016). *Luật tín ngưỡng - Tôn giáo (Luật số: 02/2016/QH14; Chủ Tịch Nguyễn Thị Kim Ngân, p. <https://thuvienphapluat.vn/van-ban/van-hoa-xa-hoi/Luat-tin-nguong-ton-giao-2016-322934.aspx>).*

Trần Ngọc Thêm. (2021). *Cơ sở văn hóa Việt Nam*. NXB. ĐHQG TP HCM.

Trần Đình Sử 2015: "*Văn học và văn hóa tâm linh*" <https://trandinhstu.wordpress.com/2014/03/21/van-hoc-va-van-hoa-tam-linh/>

Vũ Minh Giang 2022: "*Văn hóa tâm linh - di sản của tài nguyên văn hóa Việt Nam*" - <https://thanhvien.vn/van-hoa-tam-linh-di-san-cua-tai-nguyen-van-hoa-viet-nam-1851486931.htm>.